

Teemaverkostohankehakemus: Seutukaupunkien innovaatioekosysteemiverkoston kehittäminen

Teemaverkoston tausta ja tavoitteet

Seutukaupungit ovat maakunnan sisällä olevien toiminnallisten alueiden keskuksia sekä palveluiden ja teollisuuden keskittymiä. Monet seutukaupungit ovat maakuntakeskuksen jälkeen toiseksi tai kolmanneksi suurimpia omassa maakunnassaan. Teollinen toiminta sijaitsee Suomessa suurelta osin seutukaupungeissa ja seutukaupunkien teollisuuden kautta syntyy merkittävä osa Suomen vientituloista. Seutukaupunkeja on Suomessa noin 56 ja niissä asuu noin miljoona asukasta. Niiden osuus BKT:stä on noin 10-15 prosenttia Tilastokeskuksen vuoden 2015 tietojen pohjalta arvioituna. Seutukaupungit ovatkin teollisen Suomen kivi-jalka.

Jokaisella kunnalla, seudulla ja maakunnalla on omat vahvuutensa. Koko Suomen kilpailukyvyyn edistäminen edellyttää alueiden erikoistumista ja yhteistyötä. Yhteistyön tekemiseksi tarvitaan vahvoja, toimivia, byrokratialtaan kevyitä ja uusia mahdollisuuksia luovia toiminta-alustoja, verkostoja ja ekosysteemejä (Lähde: Seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelma 2020-22)

Viimeaikaisessa kaupunkipolitiikassa yliopistokaupungit ja yliopistokeskukset ovat vieneet rahoitusta ja elintilaa seutukaupunkien koulutus- ja tki-toiminnalta, seutukaupunkitasoisten innovaatioekosysteemien kehittämistä ei ole aktiivisesti viety eteenpäin. Kuitenkin myös seutukaupunkien elinkeinoelämä tarvitsee tuekseen toimivan innovaatioekosysteemin, jossa on mm. alueellisesti tärkeiden toimialojen TKI-toimintaa ja koulutusta sekä toimivat yhteydet alan verkostoihin. Kyseessä on kansallisesti erittäin merkittävä asia, koska seutukaupunkien kansainvälisesti kilpailukykyisen yritystoiminnan kasvu ja kehittyminen on koko Suomen kannalta ratkaisevassa roolissa. Verkoston tavoitteena onkin myös nostaa seutukaupunkien innovaatioekosysteemien osaaminen kansalliseen keskusteluun ja myös ministeriön suunnitelmiin muiden ekosysteemisopimusten rinnalle.

Tämän hankkeen tavoitteena on koota yhteen kehittyvien seutukaupunkien verkosto, jotka haluavat kehittää alueellista innovaatioekosysteemiään yhteistyössä toisilta oppien sekä käyttää vahvan verkoston voimaa näkyvyyden ja vetovoiman aikaansaamiseksi. Yhteistyöllä vahvistetaan kaupunkien verkostotyötä sekä alueiden TKI-toimintaa paikallisesti ja valtakunnallisesti. Useissa seutukaupungeissa tehdään kansainvälisesti merkittävää teknologia liiketoimintaa, joka joutuu nykyisellään tukeutumaan suurempien keskusten ekosysteemeihin. Innovaatioekosysteemien paikallinen kehittäminen vahvistaa seutukaupunkien uudistumista teollisuuden murroksessa ja toimivat ekosysteemit ovat iso vetovoimatekijä osaavan työvoiman saatavuudesta kärsiville alueille mahdollistaen myös kansainvälisten yritysten kasvun. Yhteisenä verkostona seutukaupungit voivat yhdistää voimansa ja tehdä tästä korkean elämän laadun ja korkean teknologia-osaamisen verkostosta houkuttelevan uusille osaajille ja toimijoille, jotka haluavat osaksi ekosysteemejä. Hankkeessa on mukana 10 kuntaa tai kaupunkia 8:sta eri maakunnasta: **Iisalmi (pää toteuttaja)**, **Savonlinna**, **Raahe**, **Kristiinankaupunki (osatoteuttajat)**, Heinola, Kauhajoki, Keuruu, Kuusamo, Rauma ja Taivalkoski.

Mitä tarkoitetaan innovaatioekosysteemillä

Uudet innovaatiot, tuotteet ja palvelut syntyvät yhä useammin globaaleissa arvoverkostoissa lukuisten toimijoiden yhteistyön tuloksena. Globaalien arvoverkostojen kehittymisen seurauksena yksittäisten kansallisten klustereiden merkitys on pienentynyt ja eri alue- ja toimialarajat ylittävän yhteistyön tarve on lisääntynyt. Globaalin toimintaympäristön muutokset korostavat systeemisen lähestymistavan, yhteistyön ja avoimuuden merkitystä innovaatioiden syntyprosessissa. Tämä toteutuu parhaiten yritysten, tutkimuslaitosten, julkisen sektorin, kuluttajien ja muiden toimijoiden tiiviissä vuorovaikutuksessa eli **innovaatio-**

ekosysteemeissä. Kaupunki ei voi suoraan johtaa ekosysteemejä, mutta sillä on kuitenkin tärkeä rooli ekosysteemien rakentamisessa ja kehittämisessä. Se edellyttää aktiivista verkostojen fasilitointia sekä tiivistä vuoropuhelua yritysten ja tutkimustoimijoiden kanssa. (lähde: Valtioneuvoston kanslia / Policy brief 2016). Seutukaupunkien vahva, kansainvälinen teollisuus tarvitsee tuekseen vahvan paikallisen innovaatio-ekosysteemin pärjätäkseen kilpailussa. Kehittämistyön laiminlyönti vaarantaa tulevaisuuden teolliset työpaikat seutukaupungeissa ja siten myös valtakunnallisen kehityksen ja kasvun.

Seutukaupunkien TKI-ympäristöjen tilanne ja muut kehittämishankkeet

Keväällä 2021 tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko nimitti kansanedustaja FM Hanna Kososen toteuttamaan selvityksen korkeakoulutuksen ja seutukaupunkien vuorovaikutuksesta. Jotta seutukaupunkien yritysten osaajatarpeeseen pystyttäisiin vastaamaan ja TKI-toiminta kasvaisi yritysten kasvun vaatimalle tasolle ehdotetaan muun muassa seuraavia toimenpiteitä (Kosonen, 2021):

- Korkeakoulujen rahoitusmallin tulee aidosti palkita korkeakoulujen yhteistyöstä sekä muualla kuin keskuskampuksella toimimisesta siten, että korkeakoulut pystyvät joustavasti vastaamaan seutukaupunkien työelämän tarpeisiin.
- Jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan rahoituksessa on seutukaupungeille korvamerkittävä rahoitusosuus, jotta työikäisten koulutusta sekä TKI-toimintaa saadaan lisättyä seutukaupungeissa.

Korkeakoulutus ja TKI-toimet seutukaupungeissa vaihtelevat todella paljon. Skaala ulottuu vireistä korkeakoulukampuksista ja TKI-keskuksista seutukaupunkeihin, joissa ei toimintaa ole ollenkaan. 20:ssä seutukaupungissa on korkeakouluista lähinnä ammattikorkeakoulujen toteuttamaa TKI-toimintaa. Suomessa on useita seutukaupunkien ympärille kasvaneita yritysekosysteemejä, joissa korkeakoulut ovat mukana toimijoina. Seutukaupungeissa hyvää on ketterä ja joustava kuntahallinto sekä motivaatio toimia korkeakoulujen kanssa. Yritykset ovat yleensä hyvin sitoutuneita paikkakunnalle. Näitä ominaisuuksia kannattaa hyödyntää nykyistä tehokkaammin.

Seutukaupunkien on Kososen selvityksen mukaan tunnistettava omat olemassa olevat vahvuutensa, joiden varaan voivat tulevaisuuden rakentaa. Seutukaupunkien, korkeakoulujen, alueen yritysten ja muiden työnantajien tulisi tehdä strategisia kumppanuussopimuksia ja toimintamalleja, jotka varmistavat osapuolien sitoutumisen toimintaan ja pitkän tähtäimen tavoitteet kaikille osapuolille. Tässä hankkeessa mukana olevat kaupungit ovat tunnistaneet omat vahvuusalueensa yhdessä yrityselämän kanssa ja ovat halukkaita kehittämään paikallisia ekosysteemejä strategisilla kumppanuuksilla eteenpäin. Seutukaupunkien yritystoiminnan ja teollisuuden kansallisen merkittävyyden kannalta alueilla tehtävä TKI-toiminta ei tällä hetkellä vastaa kysyntään ja tarpeeseen, tällä hankkeella ongelmaan haetaan ratkaisuja.

Hankkeen pohjalta laadittavat ekosysteemikuvaukset ja strategiat mahdollistavat jatkorahoituksen hakemisen mm. EU-rahoituksesta ekosysteemien toiminnan jatkokehittämiseksi myös tämän verkostohankeen jälkeen. Paikallisesti eri lähteistä on jo myös haettu oppilaitosten, kuntien ja kehitysyhtiöiden toimesta ekosysteemien kehittämishankkeita, joiden tuloksia on myös mahdollista hyödyntää tässä hankkeessa.

Verkostokaupunkien ekosysteemien toimialat

Metsäteollisuus

Suuressa osassa seutukaupunkeja on vahvaa metsäteollisuutta tai sitä tukevaa toimintaa. Tähän verkostohankeeseen sitoutuneista kaupungeista erityisesti Savonlinnassa ja Raumalla on isoja metsäteollisuuden ekosysteemejä. Myös Iisalmessa, Kristiinankaupungissa ja Kuusamossa on erityisesti mekaanista metsäteollisuutta sekä Iisalmen seudulla myös alaan liittyvää metsäkoneiden valmistusta. Metsään perustuvien inno-

vaatioekosysteemien vaikutukset ulottuvat laajalle metsätaloudesta puunjalostukseen sekä laitevalmistukseen saakka. Toimijoiden välisen yhteistyön sekä valtakunnallisten ja kansainvälisten yhteyksien hyödyntäminen on tulevaisuudessa erittäin tärkeää. Useimpien mukana olevien metsätalouden ekosysteemien taloudellinen merkittävyys lasketaan miljardeissa euroissa eli kansallisesti hyvin merkittävä. Tulevia kehittämislajeita ovat mm. vähähiilinen rakentaminen ja metsäteollisuuden uudet innovaatiot, joiden tueksi TKI-toiminnan kehittämistä tarvitaan. Myös vihreän siirtymän panostukset tulee hyödyntää tulevaisuudessa.

Teknologiaeollisuus, erityisesti kone- ja laiterakennus

Teknologia- ja metalliteollisuus on toinen erittäin vahva toimiala useissa seutukaupunkien innovaatioekosysteemeissä ja tämänkin hankkeen toimijoista erityisesti lisäalassa, Raahessa ja Keuruulla sillä on jopa kansainvälisesti merkittävä asema. Kansainväliset alan huippuyritykset odottavat paikalliselta innovaatioekosysteemiltä tasokasta TKI-yhteistyötä, jonka kehittämiseen täytyy saada korkeakoulut aktiivisemmin mukaan. Teknologiaeollisuudessa innovaatioiden ja yhteistyön merkitys korostuu kovassa kansainvälisessä kilpailussa, keskinkertaiseen osaamisen tasoon ei ole varaa vaan on tavoiteltava ehdotonta huippua. Useat kansainväliset menestysyritykset perustavat toimintansa seutukaupunkien innovaatioekosysteemiin ja myös kansallisen toiminnan on vastattava tähän haasteeseen ottamalla seutukaupunkien osaamisen kehittämisen haasteet agendalleen. Robotiikka, automaatio, digitalisaatio ja lisäävän valmistuksen menetelmät ovat muutamia tulevaisuuden teknologioita, joiden TKI-toiminnan panostuksia tulee kasvattaa seutukaupungeissa.

Meriklusteri

Meriklusteri on erityisen vahva Länsi-Suomen seutukaupungeissa kuten Raumalla, joka on tässä hankkeessa toimijana mukana. Meriklusterilla on myös välillisesti merkittävä vaikutus monissa seutukaupungeissa sijaitsevaan alihankintateollisuuteen, jotka toimittavat komponentteja isoille telakoille. Myös näiden paikallisten ja kansallisten ekosysteemien kehittämisessä on hyvä nostaa seutukaupunkien merkitystä ja osaamista esille.

Elintarviketeollisuus ja maatalous

Seutukaupunkien merkitys ympäröivän maaseudun keskuspaikkana nostaa esiin myös elintarviketeollisuuden ja maatalousklusterien yhteistyön sekä ekosysteemit. Alkutuotanto sinänsä on jo merkittävää seutukaupunkien vaikutusalueilla, mutta monessa seutukaupungissa on myös merkittävää maataloustuotteiden jatkojalostusta ja elintarviketeollisuutta. Tämän hankkeen kaupungeista Kristiinankaupunki ottaa tämän toimialan ekosysteemin kehityskohteekseen. Myös lisäalman seudulla ja Keuruulla on laajaa elintarviketeollisuuden yritystoimintaa.

Hankkeen toimenpiteet

Hankkeessa tehtävät toimenpidekokonaisuudet on jaettu viiteen työpakettiin. Suurin osa ostopalveluista kohdistuu ekosysteemien tilannekuvan laatimiseen ja strategiatyöhön, joita hyödynnetään tulevassa verkostotyössä.

Työpaketti 1 Ekosysteemien tilannekuvan muodostaminen - Ostopalvelubudjetti 40 000€

Ensimmäisessä työpaketissa kootaan yhteen seutukaupunkitason innovaatioekosysteemit osallistuvista seutukaupungeista. Osallistujille tehdään konsulttipalveluna kartoitus ekosysteemin toimijoista ja nykytilasta. Mikäli ekosysteemikuvauksia on jo olemassa, hyödynnetään olemassa olevaa materiaalia ja tehdään tarvittavat päivitykset nykytilanteeseen. Alkuvaiheessa olevilla seuduilla laaditaan uusi ekosysteemikuvaus. Samalla kuvataan ekosysteemin kehityskaari, verrataan sitä yleiseen kansalliseen ja kansainväliseen ekosysteemikehitykseen ja määritellään missä kehitysvaiheessa kussakin kaupungissa ollaan menossa. Myös kan-

sainvälisessä näkökulmassa selvitetään vastaavia ekosysteemejä ulkomailta ja vertaillaan seutukaupunkeihin. Selvitystyö antaa pohjan tulevaisuuden suunnittelulle ja muodostaa yhteistoiminnan rungon. Kartoituksen pohjalta päästään laatimaan alustavia ehdotuksia paikallisen innovaatioekosysteemin kehittämis-kohteiksi. Ne tulee sisällyttää konsultin raporttiin yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa.

Työpaketti 2 Tulevaisuuden strategiat - Ostopalvelubudjetti 45 000€

Toisessa vaiheessa paikallisen innovaatioekosysteemin toimijoita kootaan yhteen laatimaan tulevaisuuden kehityspolkua ekosysteemille. Tässäkin käytetään avuksi ulkopuolista konsulttia, jotta prosessi voidaan viedä samaan tyyliin lävitse jokaiselle kaupungille. Tavoitteena on laatia työpaketti 1 ehdotuksiin pohjautuen strategiat ja kehittämistoimenpiteet kaikille seutukaupunkien ekosysteemeille sekä yhteisesti koko verkostolle. Tämä sisältää myös tarvittavat sopimukset ja yhteistyömuodot toimijoiden välillä sekä mahdolliset tarpeet uusien toimijoiden saamiseksi mukaan ekosysteemiin. Tuloksista saadaan myös yhdenlainen Investin-toiminnan työkalu, jolla tarvittavia täydentäviä toimijoita voidaan houkutella toimijoiksi ekosysteemiin. Valtakunnallisella tasolla tehdään vertailu seutukaupunkien ekosysteemiverkoston merkityksestä suhteessa muuhun yritys- ja TKI-toimintaan ja laaditaan sen pohjalta verkostotoiminnan suuntaviivat tulevalle vaikuttamiselle ja yhteistyölle kansallisesti ja kansainvälisesti. Mahdollisissa jatkohankkeissa tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi yhteisen vientipotentiaalin kartoittamisessa ja sitä kautta ekosysteemiverkoston toimijoiden viennin edistämisessä.

Työpaketti 3 Verkostoituminen ja benchmarkkaus - Ostopalvelubudjetti 10 000€

Kolmas työpaketti pitää sisällään varsinaisen verkoston rakentumisen eri toimenpitein kuten seutukaupunkien ekosysteemien verkostoitumista keskenään, sekä kansallisesti ja kansainvälisesti toimialoittain merkittäviin ekosysteemeihin. Toimenpiteinä ovat mm. yhteiset projektitapaamiset, tutustumisvierailut ja etä-tapaamiset kotimaassa toimijoiden kesken sekä muihin kansallisiin ekosysteemeihin. Lisäksi huomioidaan työpaketti 1:ssä tai omana työnä löydetty kansainväliset yhteydet vastaaviin ekosysteemeihin ja kartoitetaan yhteistyömahdollisuudet vastaavien ekosysteemien kanssa. Tähän voi liittyä myös kansainvälisiä vierailuja ja verkostotapaamisia, joissa nähdään ekosysteemien toimintaa käytännössä. Verkosto voi toimia yhteyksien rakentajana ja vierailujen järjestäjänä hankkeen aikana ja myös sen jälkeen toiminnan vakiintu-essa.

Tässä työpaketissa lähdetään kartoittamaan ja kontaktoimaan tarkemmalla tasolla tunnistettuihin innovaatioekosysteemin osaamispuutteisiin uusia toimijoita. Tavoitteena on saada täydennettyä ekosysteemejä entistä paremmin paikallisia olosuhteita palveleviksi kokonaisuuksiksi. Myös seutukaupunkien välisiä yhteyksiä vahvistetaan samoin kuin yhteyksiä korkeakoulu- ja tutkimuslaitosten kanssa. Työ tehdään verkostohankkeen omilla henkilöresursseilla toimialoittain tai muulla sovitulla vastuunjaolla.

Seutukaupunkiselvityksissä on noussut esiin korkeakoulujen heikko läsnäolo monissa kaupungeissa. Työpakettiin sisällytetään valittujen ekosysteemien aloihin liittyvien korkeakoulujen aktiivista kontaktointia seutukaupunkien ekosysteemiverkoston esille nosto näiden koulutus- ja tutkimuslaitosten agendalle. Vierailuja ja esittelyjä tehdään eri paikkakunnille. Työpaketissa tehdään myös hankkeen resursseilla tarkempi korkeakouluasiamiesmallin selvitys, jota Kososen seutukaupunkiselvityksessä on suositeltu toimintamalliksi seutukaupunkeihin. Lopputuloksena saadaan toimintamalleja ja -ohjeita seutukaupungeille vahvempaan korkeakoulu-yhteistyöhön ekosysteemien vahvistamiseksi.

Yhtenä tärkeänä osana työpakettia on myös valtakunnallisen tason vaikuttaminen verkostona. Tällä hetkellä korkeakoulu- ja innovaatiopolitiikassa katse on yliopistokaupungeissa ja kasvusopimuksissa, mutta seutukaupungit ovat näiden ulkopuolella. Tavoitteena on käynnistää keskustelu kasvusopimusmallista myös seutukaupungeille, joissa on valtakunnallisesti ja kansainvälisesti tunnustettua osaamista eri aloilta. Jos tämä

unohdetaan kansallisella tasolla, se on menetys koko kansakunnalle. Lopputuloksena tavoitellaan yhteisen sopimusmallin aikaansaamista Työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Työpaketti 4 Viestintä ja markkinointi - Ostopalvelut 15 000€

Yksi osa hanketta on tuoda esille ja nostaa keskusteluun seutukaupungeissa oleva merkittävä osaaminen ja yritystoiminta, joka tarvitsee tuekseen vahvempaa TKI-toimintaa. Hankkeessa järjestetään seminaareja tai webinaareja osallistuvista ekosysteemeistä sekä nostetaan samalla esille muun maailman esimerkkejä hyivistä toimintamalleista.

Ekosysteemikartoitusten ja laadittavien strategioiden pohjalta laaditaan myös markkinointimateriaalia, joita kaupungit ja muut ekosysteemin toimijat voivat käyttää esimerkiksi uusien osaajien rekrytoinnin apuna. Vahvan yhteistyön ja koko paikallisen osaamispotentiaalin esille tuominen on iso vetovoimatekijä, jota ei vielä ole riittävästi hyödynnetty. Osasyynä siihen on, ettei ole pystytty tunnistamaan kaikkia ekosysteemin toimijoita ja toimintoja. Tämän hankkeen tuloksena kuvaukset ja materiaalit saadaan laadittua ja niihin nostetaan esille myös seutukaupungeissa ekosysteemien kautta läsnä olevat vahvat kansainväliset verkostot. Näistä aineksista voidaan saada aikaan ainutlaatuista materiaalia elämästä idyllisessä seutukaupungeissa, jossa löytyy maailmanluokan osaamista ja kansainvälisyyttä.

Työpaketti 5 Hallinto

Viimeinen työpaketti on projektin hallinnointi ja johtaminen, josta vastaa lisälmen kaupunki. Tätä varten palkataan projektipäällikön lisäksi 50% työajalla hankesihteeri huolehtimaan kaikkien verkostokumppaneiden palvelutasosta hankkeen toimenpiteissä sekä yleisestä taloushallinnosta ja järjestelyistä. Hankehenkilöstöä on myös Savonlinnassa, Raahessa ja Kristiinankaupungissa. Lisämi vastaa erityisesti verkoston koordinoimisesta, hankkeen johtamisesta ja työpakettien 1 ja 2 toteutuksista. Savonlinna vastaa työpakettien 3 ja 4 toteutuksista. Muiden henkilöresurssien osuus jakautuu eri työpaketeille erityisesti verkosto- ja vetovoimatyöhön toimialoittain: Raahen ja lisälmen – teknologiateollisuus + meriklusteri, Savonlinna metsäteollisuus, Kristiinankaupunki elintarviketeollisuus ja alkutuotanto.

Aikataulu

	Q3/2021	Q4/2021	Q1/2022	Q2/2022	Q3/2022	Q4/2022	Q1/2023	Q2/2023	Q3/2023	Q4/2023
Projektin käynnistys										
Työpaketti 1 - Tilannekuva										
Työpaketti 2 - Tulevaisuuden strategiat										
Työpaketti 3 - Verkostoituminen, uudet kumppanuudet										
Työpaketti 4 - Markkinointi ja viestintä										
Työpaketti 5 - Hallinnointi										

Projektin toteutusaikataulu on 1.9.2021 – 31.12.2023 edeten yllä kuvatun aikataulun mukaisesti.

Budjetti ja rahoitus

Budjetti	2021	2022	2023	YHT.
Henkilöstökulut	71018	217316	221662	509996
Ostopalvelut	13250	66250	40500	120000
Yhteensä	84268	283566	262162	629996

Hankkeen kokonaisbudjetti on **629 996€**. Henkilöstöä hankkeessa on yhteensä 3,2htv, joista päätoteuttajalla 1,5htv ja muilla kaupungeilla 1,7htv. Henkilöresurssia tarvitaan verkoston koordinoimisen lisäksi toimijoiden ja sidosryhmien aktiiviseen kontaktointiin, vetovoimatyöhön sekä toiminnan kehittämistyöhön. Osallistuvat kunnat ovat sitoutuneet 20% kuntarahoitukseen kustannuksien osalta yhteensä **125 999€**. Työ- ja elinkeinoministeriöltä haetaan 80% rahoitusta yhteensä **503 997€**